

Koostöö kutseõpetaja professionaalsust määrava tegurina

Meidi Sirk, meidi@tlu.ee

kutsehariduse lektor

PhD üliõpilane

24.05.2018

TALLINNA ÜLIKOOL

Muutused kutseõpetajate töös

- ❑ Kutsehariduses on toimunud mitmesuguseid erinevaid reforme ja muutuseid.
- ❑ Kutseõpetajate tööd on reguleeritud alates 1995. aastast Kutseõpetaja statuudi kinnitamisega.
- ❑ Õpetamine on muutunud komplekssemaks ja reguleeritumaks, tuginedes riiklikele õppekavadele ja kutsestandarditele.
- ❑ Igapäevaselt tuleb täita mitmesuguseid aeganõudvaid ülesandeid: administratiivne töö, kursusejuhendamise seotud ülesanded, õpilaste ettevalmistamine kutsemeistrivõistlusteks jt.
- ❑ Suurimaks katsumuseks peavad kutseõpetajad õpilaskonnas toimuvaid muutusi.
- ❑ Kasvanud on vajadus teha aktiivset koostööd nii koolisiseste kui ka -väliste huvipooltega.
- ❑ Kohati kogetakse, et õpetamine on kutseõpetajate professionaalses töös muutunud teisejärguliseks (Sirk, Liivik, & Loogma, 2016).

Kutseõpetajate professionaalsus

- ❑ Muutused toovad kaasa vajaduse ümbermõtestada kutseõpetajate professionalismismi ja professionaalsust.
- ❑ Varasemalt käsitleti õpetajate professionalismismi seoses autonoomiaga.
- ❑ Tänapäeva muutuste kontekstis on üha olulisemaks teguriks õpetajate töös kujunenud koostöö, et toime tulla (Hargreaves, 2006).
- ❑ On leitud, et koostöö ja koostöine õppimine, sh õpetajate professionaalsed kogukonnad, toetavad haridusmuutustega kohanemist, nende mõtestamist ja omaksvõttu.
- ❑ Hargreaves (2006) eristab õpetajate professionalismismi nelja ajajärku ning osutab, et tänapäeval on autonoomiaaeriaod asendunud kollegiaalse koostöö ajajärguga.
- ❑ Hoyle (1974) eristab õpetajate professionalismismi ja professionaalsust, eristades oma mudelis *piiratud ja avaravaatelist professionaalsust*.

Piiratud professionaalsus (restricted professionalism)	Avaravaateline professionaalsus (extended professionalism)
Oskuste omandamine praktikast	Oskuste omandamine teooria ja praktika kombineerimisel
Õpetamise fookus hetkeolukorral (siin ja praegu)	Hariduse tajumine laiemas sotsiaalses kontekstis (õpetaja rolli laiem tajumine)
Klassiruumis toimuva tajumine isolatsioonis	Klassiruumis toimuva tajumine laiema kooli- ja hariduspoliitika osana
Õppemeetodite arendamine isolatsioonis	Õppemeetodite võrdlemine kolleegide omadega
Autonoomia säilitamine oma töös	Kollegiaalse koostöö väärtustamine
Vähene osalemine igapäevatöös otseselt mittepuudutavates tegevustes (sh professionaalsetes tegevustes, nagu võrgustikud, erialaliidud)	Sage osalemine igapäevatöös otseselt mittepuudutavates tegevustes (sh professionaalsetes tegevustes, nagu võrgustikud, erialaliidud)
Harv erialakirjanduse lugemine	Sage erialakirjanduse lugemine
Vähene haaratus oma professionaalsuse arendamisel, peamiselt praktikaga seotud kursused	Laiem haaratus oma professionaalsuse arendamisel, sh teoreetilised kursused
Õpetamise tajumine intuiitiivse tegevusena	Õpetamise tajumine ratsionaalse tegevusena

Kutseõpetajate professionaalsus

Evans (2008) arendas Hoyle'i mudelit edasi ning käsitles piiratud ja avaravaatelist professionaalsust mitte kui idealmudeleid, vaid kontinuumi otspunkte, mille telje eri punktidesse paigutuvad õpetajad oma professionaalsuse orientatsiooni alusel.

Koostöö vs autonoomia

- ❑ Hoyle vastandab koostööd ja autonoomiat - õpetajad kaotavad koostööd tehes autonoomiat, kuna kaob kontroll oma õpetamistegevuse üle (Hoyle, 1974, 2008).
- ❑ Autonoomia uus lähenemine – põhineb kollektiivsel otsustamisel ning tähendab õpetajate õigust langetada otsuseid koostöös näiteks õppekavade arendamisega, erinevate juhistega või kooli poliitikaga seotud küsimustes (Evetts, 2002; Pearson & Moomaw, 2006).
- ❑ Autonoomia tähendus õpetajate töös on muutunud, kuid indiviidide tasandil võib paralleelselt kehtida nii vana kui ka tänapäevane arusaam õpetajate autonoomiast (Pearson & Moomaw, 2006).
- ❑ Evetts (2002) pakub välja, et võiksime asendada autonoomia mõistega valikuvabadus.

Uurimuse eesmärk

- ❑ **Uurimuse eesmärk** oli mõista kutseõpetajate professionaalsust kollegiaalse professionalismiga ajajärgul.
- ❑ Uurimuses otsisime vastust **küsimusele**, milliseid kutseõpetajate gruppe võib eristada koostöö ulatuse põhjal.
- ❑ Nagu Hargreaves (2006) on rõhutanud, et ka kollegiaalse koostöö ajajärgul leidub õpetajaid, kes ignoreerivad koostööd ja eelistavad tegutseda autonoomselt.
- ❑ Uurimuses võtsime aluseks Hoyle'i piiratud ja avaravaatelise professionaalsuse mudeli

Valim

- Uurimus on osa institutsionaalsest teadusteemast „Õpetajate professionaalsuse ja professionalismim muutuv kontekst“, mille raames korraldati kutseõpetajate küsitluses

Uuringusse kaasati kõik 37 Eesti kutseõppeasutust (kuid mitte rakenduskõrgkooli) ja osalemisnõusolek saadi 32 kutseõppeasutuselt (86,5%).

Välja saadeti 1685 e-küsimustikku, tagasi saadi 501 täidetud ankeeti (22%).

Vastanud kutseõpetajad:

- Pedagoogiline kogemus oli 0,5 aastast kuni 48 aastani, keskmine oli 15 aastat (SD=10,97)
- 73% kutseõpetajatest õpetas erialaaineid ja ülejäänud üldaineid
- 79% töötas linnapiirkonna kutsekoolides
- 87% täitsid küsimustiku eesti keeles.
- 65,5% olid naissoost kutseõpetajad
- Vanus: 34% 55 aastat ja rohkem; 31% vanuses 45 - 54 aastat; 21% vanuses 35-44 aastat; 4% kuni 34 aastat.
- Haridustase: 1,5% doktorikraad, 56% magistrikraad, 23% bakalaureusekraad või sellega võrdsustatud kvalifikatsiooni, ülejäänutel oli keskharidus või keskeriharidus.

Andmete analüüsimine

1. Klassifitseerisime k-keskmiste klasteranalüüsi abil kutseõpetajad nende koostöö ulatuse alusel. Saadud klastreid võrdlesime kõikide mudelis olevate tunnuste kaupa, kasutades ANOVA ja Bonferroni paariviisiliste võrdluste testi;
2. Võrdlesime klastreid demograafiliste tunnuste alusel, milleks kasutasime risttabelit. Erinevuste statistilist olulisust kontrollisime hii-ruut-testiga;
3. Võrdlesime aritmeetiliste keskmistega eri klastritesse kuuluvate kutseõpetajate hinnanguid kutseõpetaja ametile ja staatusele. Erinevuste statistilist olulisust kontrollisime dispersioonanalüüsiga (ANOVA) ja aritmeetiliste keskmiste võrdlemisel kasutasime Bonferroni testi.

Tulemused

TALLINNA ÜLIKOOL

<p>Tunnused klastrite loomisel</p>	<p>I klaster n= (27%) <i>Ulatuslikult võrgustunud professionaalid</i></p>	<p>II klaster n= (28%) <i>Omaette hoiduvad professionaalid</i></p>	<p>III klaster n= (45%) <i>Koolikesksed professionaalid</i></p>
<p>Professionaalne koostöö ja enesearendamine koolis</p>	<p>2,11^(II ja III)</p>	<p>1,47^(I ja III)</p>	<p>1,87^(I ja II)</p>
<p>Koostööl põhinev õppekavaarendus ja õpetamine koolis</p>	<p>2,56^(II ja III)</p>	<p>1,85^(I ja III)</p>	<p>2,32^(I ja II)</p>
<p>Autonoomia säilitamine õppetöö korraldamisel</p>	<p>3,55^(III)</p>	<p>3,55^(III)</p>	<p>3,30^(I ja II)</p>
<p>Osalemine ja õppimine koolivälistes võrgustikes</p>	<p>3,15^(II ja III)</p>	<p>1,81^(I ja III)</p>	<p>2,40^(I ja II)</p>
<p>Kooliväline professionaalne enesearendus ja arendustöö</p>	<p>3,02^(II ja III)</p>	<p>1,61^(I ja III)</p>	<p>2,32^(I ja II)</p>
<p>Osalemine ja õppimine projektitöös</p>	<p>2,98^(II ja III)</p>	<p>1,24^(I ja III)</p>	<p>2,20^(I ja II)</p>
<p>Osalemine ja õppimine formaalsetel koolitustel ja teadustööle tuginevas koostöös</p>	<p>2,66^(II ja III)</p>	<p>1,81^(I ja III)</p>	<p>2,22^(I ja II)</p>
<p>Suurenenud võimalus koolijuhtimises kaasa rääkida</p>	<p>3,42^(II ja III)</p>	<p>2,59^(I ja III)</p>	<p>2,92^(I ja II)</p>
<p>Tunnen, et mõjutan hariduse kaudu oluliselt oma õpilaste elu</p>	<p>3,52^(II ja III)</p>	<p>3,07^(I)</p>	<p>2,99^(I)</p>

Klastrite kirjeldamine sotsiaal-demograafiliste tunnustega

Klastreid kirjeldavad tunnused		I klaster Ulatuslikult võrgustunud professionaalid	II klaster Omaette hoidvad professionaalid	III klaster Koolikesksed professionaalid	Kokku N=501	χ^2	Sig p<0,05
Sugu	Naine	28% (93)	24% (78)	48% (157)	100% (328)	9,206	0,01
	Mees	23% (40)	37 % (63)	40% (69)	100% (172)		
Õpetamise valdkond	Üldainete õpetajad	13% (17)	40% (54)	48% (65)	100% (136)	22,99	0,000
	Erialainete õpetajad	32% (54)	24% (87)	44% (162)	100% (365)		
Keel	Eesti keel	29% (127)	26% (111)	45% (197)	100% (435)	15,32	0,000
	Vene keel	10% (7)	45% (30)	45% (30)	100% (67)		

Hinnangud kutseõpetaja ametile ja tööle klastrite lõikes

Tunnus ankeedist	I klaster Ulatuslikult võrgustunud professionaalid	II klaster Omaette hoidvad professionaalid	III klaster Koolikesksed professionaalid	ANOVA Sig
Kui ma saaksin uuesti otsustada, valiksin ikkagi (kutse)õpetaja töö/ameti	3,09 ^{(II ja III)*}	2,78 ^{(I)*}	2,86 ^{(I)*}	0,002
Olen rahul oma töötulemustega selles kutseõppeasutuses	3,22 ^{(II ja III)*}	2,97 ^{(I)*}	3,08 ^{(I)*}	0,000
Üldiselt olen oma tööga rahul	3,27 ^{(II ja III)*}	3,03 ^{(I)*}	3,12 ^{(I)*}	0,003
Leian, et (kutse)õpetaja amet on ühiskonnas väärtustatud	2,21	2,01	2,16	0,087

Järeldused

- ❑ Kutseõpetajate koostöö osutus oluliseks professionaalsust määravaks teguriks
- ❑ Kutseõpetajad diferentseeruvad koostöö ulatuse alusel
- ❑ Mida rohkem koostööd tehakse
  - seda positiivsem on hoiak oma töötulemuste suhtes ning ühtlasi ollakse kindlamad ka oma ameti valikus
  - seda enam ollakse rahul oma töö ja töötulemustega kutsekoolis
- Hoyle'i mudeli (1974) aluses ei saa omaette hoidvaid professionaale samastada piiratud professionaalidega
- Oluline mõelda, kuidas koostööst eemaldunud kutseõpetajaid kaasata rohkem erinevatesse koolisisesse ja -välisesse võrgustikesse, mis toetaks neid muutustega toimetulekul ning kujundaks positiivsemaid hinnanguid oma ametile ja töötulemustele.
- Tulemused näitavad, et laienenud kollegiaalsus ja koostöö ei vähenda kutseõpetajate autonoomiat.
- Autonoomia tänapäeva mõistes ei tähenda isoleeritud tegutsemist klassiruumis või omaette nokitsemist, vaid sellele ajajärgule on omane uus arusaam autonoomiast: tähtis on koostöine otsuste tegemine (Evetts, 2002; Pearson & Moomaw, 2006).

Tänan!

Küsimused?

TALLINNA ÜLIKOOL

Allikad

- Sirk, M., Liivik, R., Loogma, K. (2016). Changes in the professionalism of vocational teachers as viewed through the experiences of long-serving vocational teachers in Estonia. *Empirical Research in Vocational Education and Training*, 8(13). doi:10.1186/s40461-016-0039-7
- Sirk, M., Ümarik, M., Loogma, K., Niglas, K. (2017). Koostöö kutseõpetaja professionaalsust määrava tegurina. *Eesti Haridusteaduste Ajakiri*, 5 (2), 80–105. doi: <https://doi.org/10.12697/eha.2017.5.2.04>
- Evans, L. (2008). Professionalism, professionalism and the development of education professionals. *British Journal of Educational Studies*, 56(1), 20–38. doi: 10.1111/j.1467-8527.2007.00392.x
- Evetts, J. (2002). New directions in state and international professional occupations: Discretionary decision-making and acquired regulation. *Work, Employment and Society*, 16(2), 341–353.
- Hoyle, E. (1974). Professionalism, professionalism and control in teaching. *London Educational Review*, 3(2), 13–19.
- Hoyle, E. (2008). Changing conceptions of teaching as a profession: Personal reflections. In D. Johnson & R. Maclean (Eds.), *Teaching: Professionalization, development and leadership* (pp. 285–304). Bonn: Springer.
- Pearson, L. C., & Moomaw, W. (2006). Continuing validation of the teaching autonomy scale. *The Journal of Educational Research*, 100(1), 44–51. doi: 10.3200/JOER.100.1.44-51
- Hargreaves, A. (2006). Educational change takes ages: Life, career and generational factors in teachers' emotional responses to educational change. *Teaching and Teacher Education* 21(8), 967–983. doi: 10.1016/j.tate.2005.06.007

